

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національної академії внутрішніх справ
доктору юридичних наук
ТИХОМИРОВУ ДЕНИСУ ОЛЕКСАНДРОВИЧУ

ВІДГУК
офіційного опонента –
доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника
Музи Олега Валентиновича
на дисертацію Остудімова Богдана Анатолійовича на тему
«Конституційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення забезпечення обороноздатності держави та її національної безпеки є одними із найскладніших завдань для системи державної влади в Україні, особливо в умовах воєнного стану, інших загроз, ризиків і небезпек. Це зумовлює належне закріплення у законодавстві низки тимчасових норм правової дії, які поряд із обмеженнями існуючих конституційних прав і свобод людини і громадянина, повинні відповідати принципам права, міжнародно-правовим стандартам та зобов'язанням держави. Не дивлячись на жорстку збройну агресію, конституційні положення зобов'язують органи публічної влади, посадових і службових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України.

Як відомо, одним з ключових об'єктів національної безпеки України є енергетична безпека. Закон України «Про національну безпеку України» визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз. Водночас енергетична безпека не отримала наразі спеціального законодавчого регулювання, що свідчить про необхідність створення законодавцем додаткових правових механізмів для визначення порядку здійснення державної політики у сфері енергетичної галузі та

забезпечення її стабільного функціонування.

Не дивлячись на те, що було розроблено і зареєстровано ряд законодавчих ініціатив, присвячених правовому регулюванню забезпечення енергетичної безпеки, однак парламентом вони остаточно не були схвалені як закони. Значне руйнування енергетичної інфраструктури, порушення прав і свобод людини у даній сфері та інші проблеми зумовлюють потребу належного вивчення як українського, так і зарубіжного досвіду ефективного вирішення заявлених проблем. Насамперед, перед дослідниками постала необхідність удосконалення конституційно-правових, адміністративно-правових та інших засад організаційно-правового й інституційного механізмів забезпечення енергетичної безпеки, а також перспектив післявоєнної відбудови тощо.

Вищевикладене підкреслює актуальність і необхідність дослідження Остудімова Богдана Анатолійовича на тему «Конституційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки», що є самостійною науковою роботою, розглядає важливі для сучасної правничої науки і практичної діяльності питання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно і задля реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р., ратифікована із заявою Законом № 1678-VII від 16 вересня 2014 р.; Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII; Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Стратегії енергетичної безпеки України, схваленій розпорядженням КМУ № 907-р від 4 серпня 2021 р.; Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних,

суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затвердженим постановою президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30; пріоритетних напрямків наукових досліджень відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки» (Наказ МВС від 11 червня 2020 р. № 454); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018-2020 років, схвалених Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол від 26 грудня 2017 р. № 28/1), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки, затверджених рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2020 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і наукова новизна. Робота Остудімова Б.А. є обґрунтованим і комплексним науковим дослідженням, що присвячене теоретичним і прикладним аспектам конституційно-правових засад забезпечення енергетичної безпеки. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується широкою джерельною базою здійсненого дослідження, що містить 529 джерел. Автор використав у дисертації численні прийоми наукового аналізу, продемонстрував достатню апробацію отриманих результатів своїх наукових розвідок.

Достовірність одержаних результатів досягнута завдяки належному теоретичному обґрунтуванню вихідних положень дослідження. Найбільш суттєвими результатами даного досліджень, які мають наукову новизну і виносяться на захист, є:

1) обґрунтування механізму забезпечення енергетичної безпеки як багатогранного явища, що включає об'єкти енергетичної безпеки, суб'єкти забезпечення енергетичної безпеки, енергетичні загрози та систему захисту об'єктів енергетичної безпеки від них, принципи і гарантії забезпечення енергетичної безпеки тощо;

2) виокремлення енергетичної функції держави, базуючись на джерелах конституційного, адміністративного та іншого галузевого законодавства України, сприяючи розвитку внутрішнього енергетичного ринку, забезпеченню енергетичної безпеки та незалежності в умовах гібридної війни, інтеграції в єдиний європейський енергетичний простір;

3) визначення міжнародно-правових стандартів енергетичної безпеки як сукупності норм і принципів міжнародного права, що регулюють міжнародні відносини стосовно безпечного видобування, використання, транзиту, постачання, торгівлі енергетичних ресурсів, поширення про них інформації, запровадження енергозберігаючих технологій і розвитку альтернативних джерел енергії;

4) виокремлення закономірностей і тенденцій конституційно-правового забезпечення енергетичної безпеки у зарубіжних державах;

5) сформульовано пропозиції щодо внесення змін і доповнень до законодавства України, зокрема, до Конституції України та інших законодавчих актів, стосовно прийняття Енергетичного кодексу України, враховуючи зростаючу систему енергетичного законодавства;

6) аргументи щодо покращення інституційного механізму забезпечення енергетичної безпеки в Україні, включаючи запровадження інституту Уповноваженого Президента України з питань енергетичної безпеки, удосконалення діяльності існуючих владних органів України у даній сфері, а також розвитку інституту громадського контролю у системі забезпечення енергетичної безпеки;

7) трактування енергетичної безпеки у широкому і вузькому значеннях; енергетичної безпеки людини, енергетичної безпеки територіальної громади, енергетичної безпеки держави і міжнародної енергетичної безпеки; енергетичної незалежності й енергетичного суверенітету; права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку, сталого енергетичного розвитку і т.і.;

8) висновки щодо практики зарубіжних держав у виокремленні наступних

варіантів пріоритезації енергетичної дипломатії – як складової економічної дипломатії, безпекової дипломатії; кліматичної дипломатії; як самостійний напрям дипломатії держави; в американському дискурсі – це обов’язкова складова національної безпеки, в європейському – доповнюється спільною екологічною, торгівельною та іншими політиками, зумовлює розвиток експертної та комунікаційної платформ.

Дані положення дисертаційного дослідження мають значну наукову та практичну цінність, містять елементи новизни, свідчать про наукову зрілість здобувача і є очевидним внеском у розвиток юридичної науки України.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Необхідно відзначити логічну структуру дисертаційного дослідження, що включає анотацію, вступ і три розділи, що містять вісім підрозділів, а також висновки і список використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, показано зв’язок роботи з науковими програмами, планами і темами, визначено мету та завдання, об’єкт і предмет дослідження, методологічну основу дисертації; викладено наукову новизну роботи, її теоретичне і практичне значення, надано відомості про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дослідження, зазначено структуру роботи.

Розділ перший складається з трьох підрозділів і присвячений теоретико-методологічним основам дослідження енергетичної безпеки. У підрозділі 1.1 проаналізовано існуючі доктринальні джерела і методологічний інструментарій дослідження безпеки та енергетичної безпеки (с. 33-53); у підрозділі 1.2, присвяченому проблемам концептуалізації енергетичної безпеки і політики забезпечення енергетичної безпеки (с. 53-69), звернуто увагу на різноманітні підходи до трактування, з’ясування природи та особливостей енергетичної безпеки, політики забезпечення енергетичної безпеки; у підрозділі 1.3 зосереджена увага автора на принципах забезпечення енергетичної безпеки (с. 69-87).

У другому розділі досліджено специфіку міжнародно-правового, наднаціонального і конституційно-правового регулювання енергетичної безпеки у зарубіжних державах. Так, у підрозділі 2.1 розкрито поняття і класифікацію міжнародно-правових стандартів енергетичної безпеки, акцентується увага на універсальних і регіональних стандартах (МАГАТЕ, IRENA, MEA, НАТО, ОБСЄ тощо). Підрозділ 2.2 присвячено енергетичній безпеці у Європейському Союзі, особливостям наднаціонального регулювання і реалізації (с. 115-129). Головним чином у підрозділі 2.3 ґрунтовно розкрито зарубіжний досвід забезпечення енергетичної безпеки (с. 130-154), зокрема, акцентується увага на конституційному та іншому законодавчому рівнях регламентації засад енергетичної безпеки Франції, Австрії, Бельгії, Данії, Німеччини, Іспанії, Італії, Нідерландів, Греції, Польщі, Чехії, США, Японії, Китаю і т.д.

Третій розділ роботи зосереджений на конституційно-правовому механізмі забезпечення енергетичної безпеки в Україні. Так, у підрозділі 3.1 охарактеризовано конституційно-правове регулювання та інституційний механізм забезпечення енергетичної безпеки в Україні (с. 158-176), у підрозділі 3.2 виокремлені проблеми забезпечення енергетичної безпеки України в сучасних умовах, зокрема, пов'язані з численними загрозами і викликами у даній сфері, системою енергетичного нагляду і моніторингу, контролю, а також відповідна судова практика і визначені шляхи удосконалення забезпечення енергетичної безпеки України (с. 176-191).

Загальні висновки логічно випливають з положень дисертаційного дослідження та у концентрованому вигляді відображають основні результати дисертації.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих автором працях. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 12 наукових праць, які повною мірою відображають наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної праці. З них 5 – у

фахових наукових виданнях України, 1 – у закордонному фаховому виданні, 6 – у тезах на міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах.

Стиль та мова викладених результатів дослідження. Дисертаційна робота характеризується науковим стилем викладення. Текст дисертації є логічним та чітко структурованим, про що свідчать узагальнення основних теоретичних положень забезпечення енергетичної безпеки у конституційному та міжнародно-правовому вимірах.

Відповідність змісту анотації основним положенням дисертації: Аналіз змісту опублікованої анотації засвідчує відповідність основним положенням, викладеним у тексті дисертації. Анотацію і текст дисертації оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Фактів порушень академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях не виявлено, використаний матеріал інших авторів містить посилання на відповідні джерела.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Не дивлячись на те, що загалом дисертацію можна оцінити позитивно, слід відзначити, що деякі її положення мають дискусійний характер, а також потребують додаткового уточнення й аргументації.

1. З огляду на визначений у дисертації об'єкт дослідження, як «суспільні відносини, явища, процеси, інститути, доктрини, теорії, пов'язані з конституціоналізацією забезпечення енергетичної безпеки в Україні, деяких зарубіжних державах, імплементацією міжнародно-правових стандартів у даній сфері у національну правову систему» виникає питання, які саме доктрини та теорії стали основою дослідження питань забезпечення енергетичної безпеки в Україні?

2. У роботі пропонується прийняття Енергетичного кодексу України. Можливо, це доцільно, але автор концептуально не конкретизує зміст і структуру такого кодексу. У цьому контексті пропонується запозичити досвід Франції або розробити своєрідний модельний кодифікований акт, особливо в

умовах поширеної практики рекодифікації деяких галузей законодавства України. Чи розглядалися у дослідженні законодавчі ініціативи з даних питань?

3. У підрозділі 3.1 дисертації здобувач наводить термінологію, яка визначена Законом України «Про електроенергетику», – «енергетична безпека», «енергія», «електроенергетика», «операційна безпека функціонування об'єднаної енергетичної системи України» (с. 165). На нашу думку, за доцільне було б здійснити детермінантний аналіз наведених понять, враховуючи здійснену характеристику міжнародно-правового, наднаціонального і конституційно-правового регулювання енергетичної безпеки у зарубіжних державах.

4. Дисертантом обґрунтовується ідея про запровадження інституту Уповноваженого Президента України з питань енергетичної безпеки. Зважаючи, що у роботі досліджуються конституційно-правові аспекти забезпечення енергетичної безпеки, додаткового аргументування потребує питання щодо способу регламентації правового статусу Уповноваженого Президента України з питань енергетичної безпеки.

5. У дисертації згадується про безпекове право, енергетичне право і законодавство України, міжнародне енергетичне право і т.д. Так само розглядається поняття енергетичної безпеки у контексті національної безпеки, міжнародної безпеки, енергетичної безпеки ЄС. На нашу думку, дисертанту варто уточнити свою позицію щодо місця енергетичного права і законодавства України у національній правовій системі України? Цікаво, якими є авторські пропозиції стосовно безпекового права, і чому відповідні положення не знайшли свого відображення у положеннях наукової новизни?

Висловлені зауваження не зменшують цінності роботи, її теоретичного і практичного значення.

Висновок та рекомендація щодо присудження ступеня доктора філософії. Дисертаційне дослідження Остудімова Богдана Анатолійовича на тему «Конституційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки» є завершеним і самостійним дослідженням, присвячене актуальним теоретичним

і практичним аспектам конституційно-правового та іншого галузевого регулювання засад забезпечення енергетичної безпеки. Сформульовані автором висновки і рекомендації є аргументованими, характеризуються науковою новизною, мають теоретичне й практичне значення.

Наведене дає підстави для висновку, що дисертаційна робота Остудімова Богдана Анатолійовича на тему «Конституційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки» відповідає пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – **Остудімов Богдан Анатолійович** – заслуговує на присудження йому за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри кримінального
та адміністративного права
Академії адвокатури України

Олег МУЗА

Підпис О.В. Музи засвідчую:

В.о. ректора
Академії адвокатури України

 Тетяна ВАРФОЛОМЕЄВА